

Høringsnotat

Dato: 13. juni 2023

Saksnr: 23/1976

Høringsfrist: 13. september 2023

Forslag til endringer i straffegjennomføringsloven – erstatning for skader under pålagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner

Innhold

1	Høringsnotatets hovedinnhold.....	1
2	Bakgrunn	2
3	Gjeldende rett.....	2
3.1	Folketrygdloven og yrkesskadeerstatning	2
3.2	Nærmere om vilkårene for yrkesskadeerstatning	3
3.3	Gjeldende særregler om yrkesskadeerstatning	4
3.3.1	Militært personell.....	4
3.3.2	Politiansatte	5
4	Departementets forslag.....	6
4.1	Innledning.....	6
4.2	Hjemmel for erstatning	6
4.3	Omfang og årsakssammenheng	7
4.4	Avgrensning mot lidelser som har utviklet seg over tid	7
4.5	Fremsettelse av krav og utmåling av erstatning	7
5	Økonomiske og administrative konsekvenser.....	8
6	Forslag til endringer i straffegjennomføringsloven	9

1 Høringsnotatets hovedinnhold

Justis- og beredskapsdepartementet sender med dette på høring et forslag til ny bestemmelse i lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) § 8 a. Bestemmelsen gir ansatte i kriminalomsorgen krav på erstatning av staten for skade som skyldes pålagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner, og som ikke dekkes etter lov 16. juni 1989 nr. 65 om yrkesskadeforsikring

(yrkesskadeforsikringsloven) § 11. Forslaget innebærer at skadelidte skal stilles økonomisk som om Statens pensjonskasse anerkjente skaden som en yrkesskade.

2 Bakgrunn

Kriminalomsorgen gjennomfører straff i fengsel og i samfunnet. Straffen skal gjennomføres på en måte som tar hensyn til formålet med straffen, som motvirker nye straffbare handlinger, som er betryggende for samfunnet og som innenfor disse rammene sikrer de innsatte tilfredsstillende forhold, jf. straffegjennomføringsloven § 2 første ledd. Kriminalomsorgen skal sikre en straffegjennomføring som ivaretar tryggheten til både innsatte og ansatte. Et forsvarlig trygghetsnivå bidrar til å hindre at innsatte rømmer fra fengsel, eller kan planlegge ny kriminalitet mens de gjennomfører straff.

Under kriminalomsorgens myndighetsutøvelse kan maktanvendelse være påkrevd. Kriminalomsorgens ansatte kan utøve makt ved innsettelse på celle, eller for eksempel ved opptøyer, rømningsforsøk, aksjoner mot celle og ved utøvelse av vold mellom ansatte eller mot ansatte. For å håndtere slike situasjoner kreves opplæring, øvelse og trening.

Kriminalomsorgsansatte er risikoutsatt under pålagte øvelser i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner, jf. Generell tjenesteinstruks for ansatte i kriminalomsorgen § 2-3 om deltagelse i instruksjon og øvelser. Flere ansatte har opplevd å få skader under øvelser som ikke er blitt godkjent som yrkesskade av NAV eller Statens pensjonskasse etter dagens regelverk. 152 skader oppstått under trening eller i en arbeidssituasjon, er meldt inn til NAV eller Statens pensjonskasse i perioden 2016-2022, mens gjennomsnittlig 9 søknader avslås årlig. Det er ikke kjent om skadene som meldes inn og som avslås, skyldes pålagt organisert trening eller hendelser i en arbeidssituasjon.

Ansatte og aspiranter ved Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter blir også pålagt å delta på organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner. I forskrift 26. april 2018 nr. 635 om aspiranter i kriminalomsorgen fremkommer det at aspirantene er midlertidig ansatt i kriminalomsorgen, jf. lov 16. juni 2017 nr. 67 om statens ansatte mv. (statsansatteloven) § 9 (1) c. Aspiranter blir etter dette medregnet som ansatte i kriminalomsorgen, på lik linje med øvrige ansatte. Kriminalomsorgens høgskole og utdanningssenter er underlagt Kriminalomsorgsdirektoratet og skolens ansatte inngår også derfor i personkretsen.

3 Gjeldende rett

3.1 Folketrygdloven og yrkesskadeerstatning

Det er to samvirkende ordninger på yrkesskadeområdet. Den ene er lov 28. februar 1997 nr. 19 om folketrygd (folketrygdloven) som regulerer yrkesskader, og den andre er yrkesskadeforsikringsloven, som pålegger arbeidsgivere å forsikre sine ansatte.

I tillegg har Hovedtariffavtalen i staten (HTA) § 24, regler om ytelser ved yrkesskade. Denne bestemmelsen sikrer arbeidstakerne erstatning på 15 G ved 100 prosent ervervsmessig uførhet som følge av yrkesskade, jf. HTA § 24 nr. 7. Har skadelidte bare tapt deler av sin ervervsevne, reduseres erstatningen tilsvarende.

Der hvor HTAs bestemmelser gir bedre dekning enn yrkesskadeforsikringsloven, utbetales tillegget i henhold til HTA § 24 nr. 12.

Folketrygdloven hører under Arbeids- og integreringsdepartementet og håndheves av NAV. Yrkesskadeforsikringsloven hører under Justis- og beredskapsdepartementet og håndheves av arbeidsgivers forsikringsselskap (for statens del Statens pensjonskasse). Regelverkene skal til sammen sikre skadelidte full erstatning ved yrkesskader og yrkessykdommer. De ordinære trygdeytelsene, med eventuelle tillegg av yrkesskadefordeler i folketrygden, vil vanligvis ligge i bunnen, mens yrkesskadeforsikringen i praksis er et supplement til ytelsene fra folketrygden. Det tosporede systemet på yrkesskadeområdet innebærer at for å få full erstatning må en arbeidstaker få yrkesskaden eller yrkessykdommen godkjent både hos NAV og forsikringsselskapet der arbeidsgiveren har tegnet yrkesskadeforsikring.

3.2 Nærmere om vilkårene for yrkesskadeerstatning

Det er et grunnleggende felles vilkår for rett til økonomisk kompensasjon etter folketrygdloven og yrkesskadeforsikringsloven at det foreligger en «yrkesskade». Hovedregelen etter begge lover er at yrkesskadedekningen i utgangspunktet kun gjelder for skader som skyldes arbeidsulykke. Hva som regnes som arbeidsulykke, følger av folketrygdloven § 13-3 andre ledd, som fastslår følgende:

«Som arbeidsulykke regnes en plutselig eller uventet ytre hending som medlemmet har vært utsatt for i arbeidet. Som arbeidsulykke regnes også en konkret tidsbegrenset ytre hending som medfører en påkjenning eller belastning som er usedvanlig i forhold til det som er normalt i vedkommende arbeid.»

En yrkesskade er i yrkesskadeforsikringsloven § 11 første ledd bokstav a definert som «skade og sykdom forårsaket av arbeidsulykke». Arbeidsulykkebegrepet skal forstås på samme måte som i folketrygdloven, jf. Ot.prp. nr. 44 (1988–89) side 89. Her fremgår det videre at med arbeidsulykke forstås en plutselig hendelse eller begivenhet, og at uttrykket må avgrenses mot skadelig påvirkning som har vart en viss tid. Det nærmere innholdet i arbeidsulykkebegrepet er fastlagt gjennom omfattende forvaltnings- og rettspraksis, herunder dommer fra Høyesterett, jf. blant annet Rt. 2005 side 1757, Rt. 2006 side 1642 («fotballspillerdommen») og Rt. 2009 side 1626 («musikklærerdommen»).

Arbeidsulykkebegrepet oppstiller krav til den skadevoldende hendelsen, og bestemmer dermed hvilke hendelser på arbeidsplassen som er rettslig relevante. Et krav om arbeidsulykke innebærer at ikke alle skader som inntreffes på arbeidsplassen gir grunnlag for yrkesskadetrygd. Om en hendelse oppfyller vilkårene for å være en arbeidsulykke, beror på en konkret vurdering i den enkelte sak. Pålagt organisert trening i arbeidstiden vil i utgangspunktet være omfattet av yrkesskadeforsikringen. Også individuell trening i arbeidstiden kan være dekket av yrkesskadeforsikringen dersom arbeidsgiver har pålagt de ansatte denne treningen.

For skader som oppstår under trening i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner i kriminalomsorgen, har problemstillingen typisk vært at skaden ikke anses oppstått som følge av en «plutselig» eller «uventet» hendelse, og heller ikke anses for å være «usedvanlig» sett hen til kriminalomsorgsansattes arbeid. Skader som oppstår under denne type pålagt og organisert trening, faller dermed utenfor arbeidsulykkebegrepet. Flere nyere avgjørelser fra Trygderetten om skader under trening på fysisk maktutøvelse innen politiet har stadfestet avslag

på krav om yrkeserstatning. Det foreligger to avgjørelser fra Trygderetten hhv. 24. januar 2019 og 23. april 2020 om avslag på yrkesskade under trening på fysisk maktutøvelse i kriminalomsorgen.

Felles for avgjørelsene synes å være at Trygderetten ikke fant sannsynliggjort avvik fra det normale av en slik karakter at arbeidstaker kunne sies å ha vært utsatt for en upåregnelig hendelse eller at belastningen var usedvanlig. I sakene hvor skade under øvelse har blitt godkjent som yrkesskade, har det foreligget momenter ut over det forventede for situasjonen, for eksempel overdreven maktbruk.

Det foreligger ingen avgjørelser fra Høyesterett hvor Trygderettens avgjørelser om skader under trening på fysisk maktutøvelse innen kriminalomsorgen eller politiet har vært prøvd. Det foreligger én sak fra Eidsivating lagmannsrett LE-2019-98808 om trening i kriminalomsorgen, hvor Trygderettens kjennelse ble kjent ugyldig. Lagmannsretten fant det bevist at skaden skyldtes en kombinasjon av stor kraft og en arm som ble bendt i feil stilling. Det var snakk om overdreven maktbruk på et tidspunkt da armen var i feil stilling. Søker ble utsatt for en usedvanlig påkjenning som han ikke var forberedt på eller kunne unngått, og skaden var upåregnelig. Etter lagmannsrettens syn skiller dette seg markert fra det han må akseptere og regne med under normal utøvelse av sin yrkesaktivitet. Skaden ble derfor ansett som en arbeidsulykke etter folketrygdloven § 13-3 andre ledd 2. punktum. Av dommen fremgår det at hovedinntrykket av nyere trygderettspraksis er at skader under trening og øvelse i fysisk maktutøvelse og håndtering av kritiske situasjoner sjelden blir ansett som arbeidsulykker.

Yrkesskadeforsikringslovens § 11 første ledd bokstav c har en sikkerhetsventil som innebærer at skader som ikke skyldes arbeidsulykke, men annen skade og sykdom, kan godkjennes som yrkesskade dersom de skyldes påvirkning fra skadelige stoffer eller arbeidsprosesser. Bestemmelsen i bokstav c omfatter ifølge forarbeidene ikke såkalte belastningslidelser, jf. Ot. prp. nr. 44 (1988–1989) side 89. Høyesterett har slått fast at § 11 første ledd bokstav c ikke er ment å ha et vidt anvendelsesområde, men skal fungere som en sikkerhetsventil for tilfeller som ligger helt opp til hva som dekkes etter bokstav a eller bokstav b, jf. Rt. 2004 side 261, Rt. 2008 side 1646, Rt. 2011 side 368 og Rt. 2013 side 645.

3.3 Gjeldende særregler om yrkesskadeerstatning

3.3.1 Militært personell

Militært personell er som hovedregel yrkesskadedekket som alle andre arbeidstakere, det vil si med et krav om arbeidsulykke, også under obligatorisk trening. Det er imidlertid enkelte lovmessige unntak fra dette kravet for spesielle grupper militært personell, jf. folketrygdloven § 13-8. I denne gruppen finner vi blant annet vernepliktige, hvor yrkesskadedekningen gjelder ved enhver skade eller sykdom som er påført eller oppstått i tidsrommet fra de møter til tjeneste til de blir dimittert, og militært personell som deltar i internasjonale operasjoner, og er yrkesskadedekket ved enhver skade eller sykdom som er påført eller oppstått under opphold i utlandet. Videre er militært personell yrkesskadedekket ved enhver skade og sykdom som er påført eller oppstått når de deltar i manøver, eller utfører oppdrag under feltmessige forhold, jf. § 13-8 første ledd bokstav a og d, sammenholdt med andre og tredje ledd.

Yrkesskadeforsikringsloven har ikke særregler for militært personell. Bakgrunnen for militæres særregler i folketrygden er historisk. Særregler på yrkesskadeområder utover folketrygdlovens særregler for militært personell følger primært av lov 12. august 2016 nr. 77 om verneplikt og tjeneste i Forsvaret m.m. (forsvarsloven) med tilhørende forskrifter. Etter forsvarsloven § 55 skal staten erstatte tap som er påført dem som gjør tjeneste i internasjonale operasjoner på grunn av skade eller sykdom som følge av tjeneste i en internasjonal operasjon etter 1. januar 2010.

3.3.2 Politiansatte

Justis- og beredskapsdepartementet foreslo i Prop.152 L (2020–2021) Endringer i politiloven (erstatning for skader som skyldes pålagt trening mv.) en ny bestemmelse i politiloven § 23 a som ville gi ansatte i politiet rett til full erstatning for skader som skyldes pålagt operativ trening. Lovendringen ble vedtatt av Stortinget 9. juni 2021, jf. Lovvedtak 170 (2020–2021), og trådte i kraft 1. september 2022, jf. kgl.res. 12. august 2022 nr. 1443.

Særordningen favner enhver som gjør arbeid eller utfører verv i politiets tjeneste, og sikrer en mer forutsigbar yrkesskadeordning som er bedre tilpasset utfordringene som følger av politiets hjelpeplikt og oppgaver som statens sivile maktapparat. Etter politiloven § 23 a skal staten gi erstatning for skader som ikke dekkes etter yrkesskadeforsikringsloven § 11 og som skyldes pålagt organisert trening og testing som inngår i sertifiserings- og vedlikeholdsprogram for innsatspersonell. I forskrift 30. juni 2022 nr. 1279 om erstatning etter politiloven § 23 a, avgrenses personkretsen blant annet til faste eller midlertidig ansatte i politiet, særorgan, Politidirektoratet, Politihøgskolen, politistudenter og personell fra Forsvaret, Sivilforsvaret og andre som deltar i politiets treningsaktiviteter og opptaksprøver, jf. forskriften § 2.

Forskriften § 3 definerer hvilke skadesituasjoner som faller inn under ordningen. Dette gjelder treningsaktivitet som inngår i et sertifiserings- og vedlikeholdsprogram, og elementer fra slike program når de inngår i kravsett for å inneha bestemte stillinger, funksjoner, klassifiseringer og sertifiseringer. Treningsaktiviteten omfattes uavhengig av om den foregår på eller utenfor politiets egen eiendom. Annen treningsaktivitet på operative politioppgaver som omfatter elementer av maktbruk eller redningstjeneste, omfattes også når den arrangeres av, eller i samvirke med, andre nasjonale eller internasjonale aktører eller av Politihøgskolen som etter- og videreutdanning. Det samme gjør opptaksprøver for innsatspersonell. Retten til erstatning gjelder uavhengig om treningsaktiviteten foregår i Norge eller i utlandet.

Forskriften § 6 definerer hva slags type treningsaktiviteter som anses som pålagt og organisert. Dette er treningsaktiviteter som utøves i henhold til sertifiserings- og vedlikeholdsprogram og som er nødvendige for å inneha bestemte stillinger o.l. Treningsaktiviteter anses som organisert når de ledes av en instruktør eller øvingsleder, men det er ikke krav til vedkommende skal være til stede for å lede treningsaktiviteten.

Erstatningsordningen er begrenset til trening på utfordrende politioppgaver som typisk innebærer maktbruk og redningstjeneste, slik at treningens konkrete, risikopregede karakter vil være avgjørende.

Ifølge forarbeidene, jf. Prop.152 L 82020-2021) pkt. 3.3.1, er skader som for eksempel overtråkk under en løpetur eller vondt i ryggen etter knebøy å anses som å falle utenfor ordningen. Derimot kan ryggskader som pådras under øvelse på å evakuere personer ved å bære en markør, anses som å falle inn under ordningen.

4 Departementets forslag

4.1 Innledning

Trening på fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner i kriminalomsorgen er nødvendig for å sikre tilfredsstillende kvalitet i tjenesten. Kriminalomsorgsansatte må, av hensyn til både innsattes og ansattes sikkerhet, være skikket til å utøve makt på vegne av samfunnet på en forsvarlig måte.

Kriminalomsorgsansatte pålegges fysisk trening i blant annet selvforsvar, pasifiseringsteknikk, aksjoner mot celle og ved gisseltaking.

En del situasjoner er like for politiet og for kriminalomsorgsansatte, som utøvelse av makt, herunder opplæring, øvelse og trening for å håndtere slike situasjoner.

Etter departementets vurdering er det behov for en mer forutsigbar ordning som er bedre tilpasset de utfordringene som følger av kriminalomsorgsansatte spesielle arbeidsoppgaver, lik ordningen som er innført for politiet.

4.2 Hjemmel for erstatning

Departementet anser det ikke som hensiktsmessig å foreslå endringer i folketrygdlovens universelle arbeidsulykkebegrep for å sikre kriminalomsorgsansatte bedre rettigheter enn i dag. Slike endringer vil få konsekvenser for alle som i dag omfattes av yrkesskadelovgivningen. Det fremstår lite formålsrettet og vil kunne medføre betydelig kostnadsøkning for arbeidsgiverne. Dertil kommer at en slik endring ikke vil sikre full erstatning. Det anses heller ikke hensiktsmessig å forankre særregler om utvidet dekning for kriminalomsorgsansatte i folketrygdloven eller yrkesskadeforsikringsloven.

Videre har departementet vurdert om skader som oppstår under pålagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner i stedet burde forslås dekket som om det var en yrkesskade etter folketrygdloven. Skadelidte ville i så fall stilles økonomisk som om NAV anerkjente skaden som en yrkesskade. Dette ville imidlertid gi lavere erstatning til skadelidte enn den foreslåtte løsningen, som gir full erstatning for den skadelidtes reelle tap og rimeligvis anses som en bedre løsning for personellet som omfattes.

Departementet foreslår derfor en egen hjemmel i straffegjennomføringsloven ny § 8 a som gir ansatte i kriminalomsorgen krav på erstatning av staten for skade som skyldes pålagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner.

Formålet med forslaget er å dekke skader som oppstår under pålagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner, men som ikke dekkes etter yrkesskadeforsikringsloven § 11, typisk fordi de ikke anses omfattet av arbeidsulykkebegrepet. Forslaget innebærer at disse sakene behandles som om skaden var en yrkesskade etter yrkesskadeforsikringsloven, der erstatningsutmålingen tuftes på yrkesskadeforsikringslovens prinsipper.

4.3 Omfang og årsakssammenheng

Den foreslåtte bestemmelsen omfatter enhver som er ansatt i kriminalomsorgen, herunder aspiranter og ansatte ved Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter, jf. kap. 2 Bakgrunn. Bestemmelsen skal gi bedre dekning for skader som skyldes trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner som er pålagt av arbeidsgiver. Av forslaget til § 8 a tredje ledd fremgår det at begrepet «kriminalomsorgsansatte» i denne sammenheng omfatter enhver som utgjør arbeid eller utfører verv i kriminalomsorgens tjeneste.

Definisjonen er ment å tilsvare definisjonen av «arbeidstaker» i yrkesskedeforsikringsloven § 2. Ordningen vil kunne omfatte andre ansatte enn fengselsbetjenter i kriminalomsorgen som pålegges operativ trening. Øvelser og kurs faller inn under trening. Det foreslås at departementet i forskrift kan gi regler for personkretsen som omfattes av ordningen, jf. forslaget til forskriftshjemmel i § 8 a femte ledd.

Slik som norsk politi, deltar også kriminalomsorgsansatte i internasjonale operasjoner. Begge yrkesgruppene er dekket av særavtale om forsikringsordninger ved tjenestegjøring i internasjonale operasjoner (INTOPS) av 15. november 2017. Maksimumsutbetalingen etter denne særavtalen er 65 G. Departementet mener at denne avtalen gir rimelig dekning for kriminalomsorgsansatte som tjenestegjør i internasjonale operasjoner.

Trening i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner omfatter blant annet selvforsvar, pasifiseringsteknikk, aksjoner mot celle og gisseltaking, og er av risikopreget karakter. Kriminalomsorgsansattes tjeneste er stadig i utvikling og endring. Det vil kunne komme nye treningsmomenter og -metoder, og det vil kunne bli nye stillingskategorier og endringer i stillingsinnhold til ansatte i kriminalomsorgen. Ordningen må være vid nok til å kunne fange opp slike endringer. Praktiske behov for mer detaljerte beskrivelser av hvilke typer trening som omfattes, og hva som regnes som «pålagt» og «organisert» trening, kan ivaretas gjennom forskrift, jf. forslaget til forskriftshjemmel i § 8 a femte ledd.

Kravet til årsakssammenheng som ligger i at skaden må «skyldes» trening på fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner, skal forstås på samme måte som årsakskravet i yrkesskedeforsikringsloven § 11 første bokstav c, det vil si som en henvisning til alminnelige erstatningsrettslige årsaksregler.

4.4 Avgrensning mot lidelser som har utviklet seg over tid

Folketrygdloven § 13-3 tredje ledd avgrenser arbeidsulykkebegrepet negativt mot fysiske og psykiske lidelser som har utviklet seg over tid. Begrunnelsen for avgrensningen i folketrygdloven § 13-3 tredje ledd er at sykdommer og lidelser dette gjelder, er alminnelige utbredte, og kan skyldes påvirkninger og belastninger utenom arbeidsmiljøet. Dessuten har de ofte uklare og sammensatte årsaksforhold. Av samme grunner foreslår departementet å presisere i utkastet til § 8 a at lidelser som nevnt i folketrygdloven § 13-3 tredje ledd ikke dekkes etter særregelen i straffegjennomføringsloven.

4.5 Fremsettelse av krav og utmåling av erstatning

Den foreslåtte ordningen er ment å være subsidiær, og omfatter derfor etter sin ordlyd bare skader som ikke dekkes etter yrkesskedeforsikringsloven § 11. De

situasjoner der skadelidte har krav på dekning i medhold av ett av de tre alternative grunnlagene for yrkesskadeforsikring i § 11 bokstav a til c, vil dermed være utelukket fra ordningen.

Ordningens subsidiære karakter innebærer at det må foretas en vurdering av forholdet til yrkesskadeforsikringsloven ved fremsettelse av kravet. Departementet legger til grunn at det i utgangspunktet vil være naturlig at kravet fremsettes til og behandles av Statens pensjonskasse, som dermed også vil måtte vurdere hvilket regelverk som kommer til anvendelse. Nærmere regler om når og hvordan krav skal fremmes, fastsettes i forskrift, jf. forslaget til forskriftshjemmel i femte ledd. Det kan også være aktuelt å sette frister for å fremme krav, og å bestemme at skadelidte også må har forsøkt å få tapet dekket etter reglene i folketrygdloven.

Forslaget til § 8 a fastslår at erstatningen skal utmåles etter reglene som gjelder for yrkesskadeforsikring. Det er gitt regler om utmåling i yrkesskadeforsikringsloven § 13 og forskrift 21. desember 1990 nr. 1027 om standardisert erstatning etter lov om yrkesskadeforsikring.

5 Økonomiske og administrative konsekvenser

Kriminalomsorgen har registrert avvik for skader knyttet til opplæring og øvelser i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner. I perioden 2016–2022 er det registrert 152 skader. Kriminalomsorgsdirektoratet antar at i underkant av halvparten av skadene blir meldt inn til NAV eller Statens pensjonskasse.

Statens pensjonskasse har i samme periode avslått i gjennomsnitt 9 søknader om yrkesskadeerstatning pr. år fra kriminalomsorgens ansatte. Statens pensjonskasse har ingen statistikk på hvor mange av disse som ble avslått på grunnlag av at skaden ikke ble ansett oppstått som følge av en «plutselig» eller «uventet» hendelse, og dermed ansett for å være «usedvanlig» sett hen til kriminalomsorgsansattes arbeid.

Det fremgår av forarbeidene til ny bestemmelse § 23a i politiloven at politiet har beregnet at gjennomsnittlig utbetaling pr. skade i politiet utgjør om lag 260 000 kroner i dagens kroneverdi.

Det er ikke grunn til å tro at dette er vesentlig forskjellig fra utbetalinger i saker for kriminalomsorgen, ettersom skadene oppstår under sammenlignbare øvelser. Kriminalomsorgsdirektoratet anslår at om lag halvparten av sakene Statens pensjonskasse har avslått gjelder skader under øvelser. Arbeidsgiver er formelt ikke part i yrkesskadebehandling utover melding om yrkesskade. Det antas ikke at Statens pensjonskasse får flere saker til behandling, eller at deres saksbehandling blir mer tidkrevende.

På bakgrunn av foreliggende tallmateriale, har Kriminalomsorgsdirektoratet beregnet at forslaget vil føre til årlige merutgifter på om lag 1,2 mill. kroner. Det legges til grunn at statens merutgifter forbundet med ordningen dekkes over Justis- og beredskapsdepartementets gjeldene budsjettammer. Forslaget antas ikke å medføre vesentlige administrative konsekvenser av betydning for Statens pensjonskasse. Departementet foreslår videre at Statens pensjonskasse mottar belastningsfullmakt fra Kriminalomsorgsdirektoratet for å håndtere utbetalinger. Dette er samme praksis som for erstatningssaker etter politiloven § 23.

For kriminalomsorgsansatte kan de foreslåtte endringene bidra til å opprettholde og tilrettelegge for realistisk øving som bidrar til bedre håndtering av kriminalomsorgens oppgaver.

6 Forslag til endringer i straffegjennomføringsloven

I lov 18. mai 2001 nr. 21 om gjennomføring av straff mv. (straffegjennomføringsloven) skal ny § 8 a lyde:

§ 8 a Erstatning ved trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner i kriminalomsorgen

Ansatte i kriminalomsorgen har krav på erstatning av staten for skader som skyldes pålagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner i kriminalomsorgen, og som ikke dekkes etter yrkesskadeforsikringsloven § 11. Lidelser som nevnt i folketrygdloven § 13-3 tredje ledd dekkes ikke.

Erstatningen skal utmåles som om skaden var en yrkesskade etter yrkesskadeforsikringsloven. Yrkesskadeforsikringsloven §§ 14 og 15 gjelder tilsvarende.

Reglene om enkeltvedtak i forvaltningsloven kapittel IV, V og VI gjelder ikke for krav som behandles etter denne bestemmelsen.

Som ansatt i kriminalomsorgen etter første ledd regnes enhver som gjør arbeid eller som utfører verv i kriminalomsorgens tjeneste. Dette omfatter også ansatte og aspiranter ved Kriminalomsorgens høyskole og utdanningscenter.

Departementet kan i forskrift gi regler for personkretsen som omfattes av ordningen, om hva som regnes som pålagt organisert trening og øvelse i fysisk maktanvendelse og håndtering av kritiske situasjoner i kriminalomsorgen, og om når og hvordan krav skal fremsettes. Departementet kan også bestemme i forskrift at skadelidte først må ha forsøkt å få tapet dekket andre steder.